

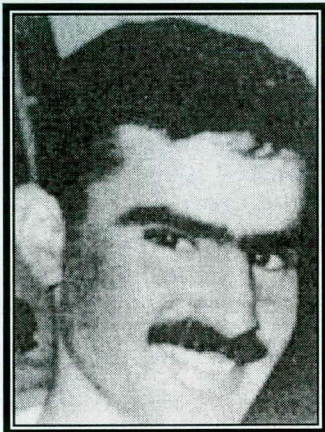

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

רב טוראי שמואל תמרי ז"ל

בן הלנה וצבי

נולד בירושלים

בתאריך ה' באב ת"ש, 9/8/1940

התגייס בינואר 1958

שרת בנח"ל

נפל בעת מילוי תפקידו

בתאריך ל' באב תשכ"ח, 24/8/1968

נקבר בהר הרצל

אזור: ד חלקה: 3 שורה: 14 קבר: 1

הותיר אחריו אישה, בן ובת

בן 28 בנפלו

קורות חיים

בן צבי והלנה. נולד ביום ה' באב ת"ש (9.8.1940) בירושלים. אביו צבי נפל בהגנה על ירושלים במלחמת הקוממיות וכשנה לאחר נפול אביו נתייתם מאמו וארבעת הילדים והוא ביניהם גדלו בבית דודם (אחי אמם), תחילה בקיבוץ טירת צבי והחל משנת תש"י בירושלים.

שמואל למד בבית הספר היסודי לדוגמא על שם עוזיאל בירושלים ואחר שסיים את לימודיו שם רכש את ידיעותיו התיכוניות בבית-הספר על שם ליפשיץ שבבירה, עוד בהיותו תלמיד בבית הספר היסודי נתבלטו כשרונותיו האינטלקטואליים, הוא הצטיין בתפיסה מהירה וחריפה, בכושר ניתוח מעמיק ובהגיון שנון. לאלה נצטרפו כושר הבעה מבריק (בכתב ובעל-פה) ואף כשרון דידקטי מעולה, אך לכשרונות אלה, שבהם זכה שמואל מלידה, נוספו תכונות אישיות נעלות שהעידו על בגרות נפשית שהיה בה כובד ראש, אחריות ופכחון. מעולם לא היה מקדים דיבור או מעשה למחשבה מתוך ביקורת עצמית ושיקולי דעת. לכן היו בגישתו לכל בעיה או משימה שיטתיות ויסודיות.

רוח חברית למופת הייתה בו שהתבטאה במסירות אין קץ לחבריו כיחידים ולכל מסגרת חברותית שאליה השתייך. את מכלול כשרונותיו העמיד שמואל תמיד לשירות-הכלל ולא עשה אותם קרדום כדי להשיג בו

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

יתרונות אישיים לעצמו. מנהיג לחבריו היה ולא משום שנדחק ל"עסקנות" כי אם חבריו ומדריכיו, שהכירו במעלותיו, הם שהעמיסו את צרכי הכלל על שכמו. ואכן, כחבר מסור ב"בני עקיבא" (עד לשחרורו מן הצבא) נטל חלק בפעולות הוועדות ובהנהלת הסניף ולימים גם נשא בעול ההדרכה.

בינואר 1958 גויס לצה"ל ויצא לנח"ל במסגרת גרעין "אמונים". במשך כל תקופת שירותו הצבאי ב"אמונים", בהיאחזות ובמשק, הוא היה הדמות הבולטת שבגרעין ובמלאו את תפקיד מרכז הגרעין התבלטו בגרותו הנפשית, כשרו להתמודד עם בעיות גדולות כקטנות, ושוב מתוך יסודיות ועקביות, במסירות ובאחריות. מתחילה התכוון שמואל להצטרף למשק אלא שסיבות אישיות הביאוהו, לאחר השחרור מן הצבא, אל ספסלי החוג לכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים. שמואל נמשך למקצוע זה גם בשל האתגר האינטלקטואלי הכרוך בו וגם משום שזהו תחום של עשייה שבאמצעותו אפשר לתרום לטובת הכלל.

שמואל עבד במשך כל תקופת לימודיו כדי לפרנס את עצמו ואת המשפחה שהקים ואף כי היה דחוק בזמן הצטיין בלימודיו. אך בטרם סיים את לימודיו לתואר הראשון (B.A.) בכלכלה ובסטטיסטיקה נתמנה לעוזר הוראה ובטרם סיים את לימודיו לתואר השני (M.A.) החל להרצות בחוג לכלכלה שבשלוחת האוניברסיטה בתל אביב.

בתום לימודיו היה עיסוקו העיקרי של שמואל במחלקת המחקר של בנק ישראל בירושלים. כאן הוטלה עליו אחריות גדולה בהיותו מופקד על כתיבת פרקי הדין חשבון השנתי של הבנק בתחום התעשייה.

אדם ויהודי כאחד היה שמואל, מופת כחבר ומופת כבעל וכאב. את מאורעות חיינו ראה כאדם מאמין. הוא היה משוכנע דרך משל, בגורם הניסי שבנצחון ישראל במלחמת ששת הימים וחדור אמונה עמוקה היה כי עתיד עם ישראל לשוב למורשת אבותיו ומסוגל היה להערים נתונים עובדתיים למען הוכיח את אמיתות הדברים שבהם האמין. אך לא בשלימות ההכרה בלבד הסתפק שמואל כי אם בשלימות המעשה. את כל המסקנות המעשיות שהסיק מעקרונותיו ומאמונותיו היה מקפיד להגשים בפועל ממש. דברים שנהג בשמירתם הקפיד לקיים גם במצבים הקשים ביותר- באימונים, במלחמה ובקווים (אחרי שגויס לצה"ל), וכשם שהיה שלם עם אלוהיו כך היה שלם עם עמו ועם מדינתו. כל פגם ועיוות בחיי החברה והעם היה גורם לו כאב והוא היה מבקר קשה כל מה שנראה לו כליקוי או מחדל. בניה שהיתה מכערת את נוף ירושלים היה בו

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

כדי לצער אותו ואף מהלכים מסויימים במדיניות החוץ, שהיו מנוגדים לאינטרס הלאומי היו מעוררים את זעמו לא פחות. אך ביקורתו לא היתה הרסנית כי היא היתה מלווה הצעות של דרכים ושיטות אלטרנטיביות. גם כחבר היה שמואל למופת, בהיותו מוכן תמיד להושיט יד עוזרת, גם ליחידים וגם לכל מסגרת חברתית אשר אליה השתייך. יש שהיה מוכן לעזור לחבר לשאת רהיט כבד וכן היה מוכן להקדיש מזמנו מתוך סבלנות בהכנת חבר לבחינות בגרות במקצוע שהיה מתקשה בו. אין פלא איפוא ששמואל הפך לחייל למופת.

את שירותו במשך שנים רבות ביחידה קרבית, בחטיבת הצנחנים, ראה כדבר ברור מאליו. הוא לא ניסה לעבור ליחידה אחרת ולא ביקש שחרור מאימון זה או ממשימה אחרת, כי אם גייס את כל כוחותיו הנפשיים כדי ללמוד את החומר הניתן במסגרת האימונים וכדי לבצעו בשלימות וביסודיות.

בפברואר האחרון לחייו סופח שמואל לצוות מרגמה, כיוון שזה לא היה מקצועו בצבא הוטל עליו התפקיד של סחיבת פצצות והגשתן, ובמשך זמן קצר למד את כל הנדרש לשם הפעלת המרגמה וכינונה; כה מהירה היתה התפישה, אשר נתברך בה. הוא הבחין בין זהירות ואחריות, בין פחדנות לזהירות, בין גבורה המתחייבת ממילוי תפקיד ובין "חברמניות" שיש בה משום הרפתקנות הגוררת אסונות, אך בעצם פעולותיו הזהירות והאחראיות ביותר מצא את מותו.

זה היה ביום ל' באב תשכ"ח (24.8.1968) כאשר נפל במילוי תפקידו בבקעת הירדן, הניח אשה, בת ובן קטנים.

הובא למנוחת עולמים בבית הקברות הצבאי שעל הר הרצל בירושלים, שם הובא לקבורה גם אביו אחרי מלחמת הקוממיות.

בספר "צנחנים מסיני עד גולן" בהוצאת חטיבתו מוזכר שמו. תולדותיו וסיפור קרבו האחרון הובאו בספר "נזכור" שבהוצאת האוניברסיטה העברית בירושלים והסתדרות הסטודנטים שבה, בעריכת יהודה האזרחי.

תמרי שמואל בן צבי והלנה. נולד ביום ה' באב ת"ש (9.8.1940) בירושלים. למד בבית הספר לדוגמה על-שם עוזיאל בירושלים ובבית הספר על שם ליפשיץ. קיבל תואר B.A ו M.A בכלכלה. נפל בעת מילוי תפקידו בבקעת הירדן ביום ל' באב תשכ"ח (24.8.1968).

טירונות

... אני רוצה להודות לך על הכיפה. היא באמת יופי! והיא הגיעה בשעה מתאימה מאין כמוה. קיבלנו את המכתבים בסוף הפסקת הצהריים, לפני המטווח הראשון, שהתקיים מיד אחריה. בגלל הזמן הדחוק פתחתי את המעטפה רק במטווח עצמו, וקראתי את המכתב ממש דקות ספורות לפני הירייה. אחרי שקיבלנו כבר את הפקודה לגשת לנקודות הירייה עלה לפתע רעיון במוחי. חבשתי את הכיפה החדשה תחת כובע הפלדה, וידעתי שאת נמצאת אתי בפעולה המעשית, ההופכת אותנו לחיילים ממש – בירייה הראשונה. נראה מליצי קצת? – אין דבר!

... ושוב אני מבקש, שתכתבי הרבה, כי זה נהדר לקבל ממך מכתב --- כמעט ששכחתי את העיקר ברגע האחרון: אינני יודע את התאריך המדויק, אבל אם אינני טועה, הרי יום-הולדתך חל בימים הקרובים... כבר חמש דקות שאני נושך את קצה העט, ובכל-זאת לא הצלחתי למצוא משהו שראוי לאחל לך. פשוט, הכל נדוש וחסר משמעות. החלטתי להשאיר את הברירה בידיך, ולאחל לך שיהי רצון וכל משאלות לבך ימלאו לטובה. מה הן משאלותיך, בוודאי את יודעת טוב ממני...

... וזכרתי שרציתי לבקש ממך עוד בקשה. כבר כמה פעמים דיברנו על זה, אבל הפעם אני באמת מבקש שתשלחי לי תמונה שלך, שאוכל לשאתה תמיד אתי. טוב? אני מצדי מבטיח, שבהזדמנות הראשונה (אחרי שאוריד את הזקן לשבועות) אצטלם ואתן לך תמונה. אני אוהב אותך באשר את הנך – את.

הכשרה

...אתמול הייתה בסוכנות אספת-חירום של המשקים הצעירים, שקיצצו בתקציב ההתיישבות שלהם. רקלין אמר, שבוודאי יהיה מעניין והציע לי ללכת אתו. הסכמתי להצעה, כי באמת עניין אותי מה יהיה שם. התאספו שם כ-150 נציגים ממושבים וקיבוצים של כל התנועות והזרמים, והם רצו להיפגש עם ההנהלה הציונית, כדי להביא בפניה את טענותיהם. באמצע מסירת הדו"ח של ועדת הפעולה, שארגנה את המאבק להעלאת התקציב, נכנס מזכיר הנהלת הסוכנות והציע, שהאספה תבחר משלחת שתופיע לפני ההנהלה, כי להנהלה יש ישיבה, והיא אינה יכולה להפסיק באמצע. אריה קרול ביקש את רשות הדיבור, ואמר לו במלים חריפות, כי חברי ההנהלה יכולים להטריח את עצמם לעבור ממשכן כבודם, ולראות פעם את ה'עמך'. אחרי שעוד כמה נציגים נתנו למזכיר באבות-אבותיו לא הייתה לו ברירה, והוא הלך למסור את דעת האספה להנהלה. כדי 'לדאוג שהכל יהיה בסדר', הלכו אחריו אריה קרול וחבר נוסף. הם נכנסו לישיבת ההנהלה ואריה קרול אמר לאשכול: 'אשכול, אתה בא – או שאנחנו מפוצצים את הבניין' --- הוא בא יחד עם דוב יוסף ועם משה קול. בוויכוח לא היה כל חדש. נציגי ההתיישבות טענו שהם זקוקים לכסף. נציגי הסוכנות אמרו שהם מבינים, אבל גם להם אין כסף לתת.

ירושלים, אור ל"ד בתשרי תשי"ח

...על 'תורת האינטליגנטים והברדקיסטים': ידוע לי יפה, שכל חברה מורכבת מאלמנטים שונים, והממוצע של כל חברה נקבע לפי יחס המספרים ביניהם. אבל דרוש קשר אורגני בין האלמנטים השונים, על-אף השוני שביניהם. אחרת לא תהיה זו כלל חברה. אצלנו בגרעין הקשר האורגני אינו די חזק, והוא עלול אף להיחלש... ואם תביאי בחשבון, שחברה קיבוצית חייבת להיות הרבה יותר מגובשת ואורגנית מחברה אחרת, הרי תביני, שהמצב אצלנו רחוק מלהיות אידיאלי.

...אבל כל זה מאוד תיאורטי. הדברים יכולים להיות נכונים והגיוניים מאוד על הנייר, ולמחרת להיות מוכחשים על-ידי המציאות השונה. לכן, אני מעדיף לא להתנבא על העתיד ---

בעניין עבודתי בגרעין --- : אינני עובד מפני שאני מצפה למשהו, אפילו יהא 'משהו' זה יחס מתאים מצד החברים. אינני עובד מרוב אהבה לגרעין ולא מאהבה לתפקיד. אני עובד רק במידה שתפקידי דורש זאת ממני. אני עושה את כל המאמצים להשתחרר מהתפקיד, אך כל עוד לא השתחררתי ממנו עליי למלאו בנאמנות. ואני ממלא אותו כפי שאני מבין, לא פחות ולא יותר.

רק אמש אמרתי לך, בדרך מביתי לאוטובוס, שזוהי 'מחלה משפחתית'. כאלה היו הוריי, כאלה הם דודיי ודודתי, וכנראה, גם אני קורצתי מאותו חומר. אינני יכול לעשות אחרת, כי זה יהיה בניגוד למצפוני ולהשקפותי. ---

--- אני עצמי אינני מעז להוכיח לחבר בפניו שהוא שקרן. אולם כשאני יודע ששיקר – קשה לי להסתכל עליו באותן עיניים, שבהן הסתכלתי עליו קודם. אבל אם דיברתי על כך שאיבדתי את אמוני בחברים, אין זאת אומרת, שהסקתי כמה מסקנות מעשיות מרחיקות-לכת. האמת היא שחברים ממשיכים לשקר, המזכירות ממשיכה לדעת, שהם משקרים – ובכל זאת נותנים להם לעשות את מבוקשם. --- הסיבה העיקרית ליחס של שנאה מצד החברים למוזכירות היא מפני שהמוזכירות עומדת חוצץ בינם לבין רצונם להתפרק לחלוטין ולהפוך את המתלבט; וזאת למרות שאנו כחברי מזכירות, היינו צריכים לעשות הרבה יותר בשטח הריכוז המשמעותי, ואנו משתמטים מזה ככל האפשר, כדי שלא להסתבך יותר מדי עם החברים. די שחבר מזכירות יאסוף את החברים כדי לעלות לשיעור, וכבר רכש לו אויב פוטנציאלי, שהפסיקו משנתו באמצע. למחרת יושב אותו חבר בחדר-האוכל ומקיש בספלו על השולחן, מכיוון שהמרק טרם הגיע. כרגיל, במקרים כאלה מצטרפת מיד מקהלה שלמה של כלי-אוכל. --- חבר-המזכירות חייב לטפל במצב, ואז הוא פונה שוב לאותו חבר, ולאחרון יש סיבה נוספת לשמור טינה. --- פתרונות יש רק שניים – או שהמזכירות לא תמלא את חובותיה במתיבתא, ולזאת אינני מוכן בשום פנים ואופן, או שתיבחר מזכירות אחרת, מקובלת יותר על חברי הגרעין. הצרה היא, שאין לי כל ביטחון, שאמנם תיבחר מזכירות אחרת, וגם אם תיבחר --- אני חושש שיגברו הבעיות והצרות, כך שאמנם 'אני את עורי הצלתי', אך הגרעין לא נושע. ---

...ידוע לי היטב, שהצעד שאנו מתכוונים לעשות הוא העזה שאין כמותה, והוא נושא עמו אחריות כבדה. -- אך כבר 'עברנו את הרוביקון', ואין לנו דרך לסגת; ואם כי אולי ייראה הדבר משונה, אני חש הקלה עצומה לאחר שעשינו צעדים שאין לסגת מהם. עד שלשום העסיקני כל העניין והטרד אותי בצורה איומה.

-- בכל רגע של היום חזרו ועלו בי המחשבות והספקות. לא יכולתי להתרכז בלימוד ולא בשום דבר אחר. גם בלילות לעיתים לא יכולתי להירדם למרות עייפותי הרבה, ולעיתים חזרו הדברים, שחשבתי עליהם במשך היום, והשתקפו בחלומותיי בצורות שונות ומוזרות. כל-כולי הייתי נתון להשפעת הסיט, שאפשר להגדירו כ'להקים גרעין חדש - או לא'.

והנה דווקא שלשום, אחרי שהחלטנו --- הרגשתי לפתע הקלה עצומה. --- עדיין בעיות רבות לי, שטרם מצאו פתרון, אך הדברים שוב אינם בוערים בתוכי.

צבא

...כבר יש לנו בעיות מבחינה דתית בעניין התפילה בבוקר. אנחנו יכולים להתפלל על חשבון התעמלות-בוקר, אבל זה לא-נעים, ואנחנו מעוניינים להשתתף בהתעמלות. ניסינו לקום מוקדם יותר, אבל זה לא משתלב עם שאר הפלוגות. מחר ליל-שבת, ואני בטוח, ששוב תתעוררנה בעיות חדשות --- בשבת היה כאן קצין הדת החטיבתי, והייתה שבת יפה. בליל-שבת הייתה תפילה נאה, וגם סעודת-שבת עם יין, חלות וזמירות - כיאה וכנאה. לפנות-ערב הייתה לנו 'סעודה שלישית' עם כיבוד הגון, וקצין הדת נתן שיחה על מלחמה בשבת...

במשך השבת עצמה היו לנו כל מיני אי-נעימויות, שנבעו עקב היותנו עם לא-דתיים. למשל, למסדר-בוקר היה האוהל צריך להיות שטוף, וכל העבודה נפלה בחלקם של החבר'ה הלא-דתיים, שאתנו באוהל.

עוד מקרה קרה, כשאחד החבר'ה ביקש ממני דפים מבולק-כתיבה. אמרתי לו שהוא מעמיד אותי במצב לא-נעים, כי הוא מבקש ממני, שאעזור לו לחלל שבת. נראה, שגם לו לא היה נעים, כי הוא מיהר להתנצל, וביקש דפים ממשהו אחר. בכלל היה מעניין לראות מה יודעים חופשיים על שבת. במשך כל השבת שמענו: 'מה, גם זה אסור לעשות?', 'גם להתגלח אסור?', 'ברובה בכלל לא נוגעים?' וכו'. בכל אופן, אין לנו שום בעיות עם יתר החבר'ה

...הותר לנו להקים סככות, כי הייתה 'הפסקה מתודית' לשבת. השבת הייתה שוב מדכאת כמו בשבת שעברה. הייתי דתי יחידי במחלקה, והייתה זו שבת ללא בגד נקי, ללא יין, ללא תפילה בציבור. מסביב מדורות בוערות, והחבר'ה שליידן כל-כך רחוקים, כל-כך שייכים לעולם שונה לגמרי. וכאילו אין לי בכלל שפה משותפת אתם. התפללתי קבלת-שבת ופזמונים לעצמי את כל המנגינות הנהוגות, והלחן המוכר רק ליבה בי את הגעגועים לשבת אמיתית, לתפילה של שבת, ולשולחן עם מפה לבנה, יין וחלות.

במקום זה היה לי כל הזמן הסיט, שתיכף עם צאת הכוכב השלישי אצטרך לארוז במהירות את הציוד ולצאת לדרך, כי החבר'ה מתרגזים על כל רגע שמפסידים מרגעי

הדמדומים, הקלים יותר להליכה. את השבת ביליתי במנוחה ובהרהורים, ועם ערב היום כבר עמדה כל המחלקה עם העיניים למעלה, וספרה את הכוכבים כדי להגיד לי, מתי אפשר כבר לזוז...

...אתמול נסעתי, לראשונה בחיי, בשבת. לא שעשינו דברים חשובים במיוחד, אבל לפי פסק הרב גורן, כל אימון שעשוי להביא תועלת בשעת חירום הוא בבחינת פיקוח-נפש. את השבת עצמה הרגשנו מעט מאוד. בליל שבת התקיימה תפילה בציבור. היה ציבור גדול מאוד... אחרי התפילה היה קידוש במקום, אבל עם הארוחה היו בעיות, כי כולם אכלו בזמן שהתפללו, וקצין הדת לא דאג להודיע למטבח... לגבי האוכל בשבת התיר הרב גורן בישול בשבת, אבל 'למהדרין' הביאו מנות קרב. מובן, שמנות-הקרב - במספר מצומצם מאוד - נעלמו מיד עם הופעתן ונלקחו ע"י המהדרין בדאגה לכרטיסים. האמת היא, שמאוד לא מוצאת חן בעינינו החשבונאות הכפולה של היתרים ללא דתיים ודתיים אחרים לדתיים. בסופו של דבר אכלנו בארוחת-בוקר וערב רק דברים בלתי-מבושלים, ובמקום ארוחת-צהריים פתחנו קופסת בשר.

...חיים נורמליים של בן-אדם נראים כחלום רחוק... חנינו יום אחד לא רחוק מלביא, וקפצתי למשק לשעתיים. עד עכשיו, כשאני חושב על הרגעים שהייתי בחדר קריר, על מיטה רכה, ליד שולחן של בני-אדם, וליד אוכל המוגש בצורה של העולם הזה - נדמה לי שאני חולם.

למרות כל זאת ... אינני מצטער שאני כאן, ואינני חושב שבכלל צריכים 'לרדם' עלינו. אמנם, אני מחכה בכליון-עיניים לרגע שנגמור, אבל צריך לעבור את הכל, ואני שמח, שאני עובר הכל ומסוגל לעבור הכל. וברור שאחרי ככלות הכל (שוב פעם ה'כל' הזה...), כל הקשיים והחיים המיוחדים האלה יישארו כחוויות בלתי-נשכחות לכל החיים ---

...המג"ד נתן שיחה לכל הגדוד... כרגיל בהזדמנויות כאלו, כשמדבר אחד 'הגדולים', היה לשיחת המג"ד גם 'מפטי', בדמות הצהרתו של הרס"פ, שהודיע בחגיגות רבה, כי הוא והסגל הכריזו מלחמה על הפלוגה. הוא התאונן על כך, ששישה ימים לא הצליח לדפוק שום טירון, והבטיח להשלים את החסר בזמן הקצר ביותר. בגמר הכרזת המלחמה חזרנו למאהל (בריצה, כמובן) והתחלנו בהכנות למסדר הנוסף (אולי, העשירי ביום אחד), שהוטל על המחלקה...

שוחררנו לשינה מוקדם יחסית, אבל היה עליי לסדר את כל החגור, כך שהלכתי לישון מאוחר.

בלילה באו המפקדים לסחוב רובים. אצלי לא גילו בכלל היכן הסתרתי את הנשק, ובזמן שחיפשו במיטה התעוררתי. כעבור כמה דקות הייתה אזעקה, והצטרפנו לצאת עם בגדים וחגור תוך חמש דקות. יצאנו לריצה די-ארוכה... מן הריצה הביאנו אותנו למסלול המכשולים (בינתיים כבר עלה השחר) כדי להשלים את פירוק עצמותינו. אימת המסלול היא קפיצה מגובה של למעלה משלושה מטרים מעל לסלילי גדר-תייל. לא קפצתי שם אף פעם, ולכן הסתכלתי איך החבר'ה קופצים, וקפצתי אחריהם ללא בעיות. אחרי שגמרו כולם, ראיתי שהמ"מ מראה לאחד איך לקפוץ.

החלטתי לחזור ולראות. הוא הסביר, שהקפיצה המהירה צריכה להיעשות בריצה מהירה במעלה הגבעה המלאכותית, ניתור על הקרש ותעופה למטה. החלטתי לנסות. ריצה, ניתור, קפיצה ו- הרגשתי, שאינני מסוגל להתרומם מעל הקרקע. הצלחתי לנחות על רגל שמאל כשהיא עקומה, וחשבתי שכתוצאה מכך כבר חטפתי שבר או נקע בקרסול. בכל זאת ניסיתי לגרור את עצמי משם, ותוך עשר דקות עבר כל הכאב. כעבור שלוש שעות הרגשתי לפתע כאבים חזקים ברגל, ופשוט לא יכולתי ללכת. עד עכשיו אני צולע באופן רציני, ופשוט איני יודע מה אתי, מכיוון שמחר יוצאים במסע לאימון הכיתה. בכל אופן, אני מתכוון לגשת הערב למרפאה, ומקווה, שמחר כבר אהיה בסדר.

--- עכשיו הגיע הזמן לספר לך על "הדפיקה הגדולה" שלי.

לפני כן אני צריך להקדיש לך כמה דברים "משמחים". אצל המפקדים, ובעיקר אצל המ"מ, אני "על הכוונת", ולמרות שאינני מן הממעטים לחטוף עונשים - אני נחשב למועמד מס' 1 של המחלקה לקורס מ"כים.

אמנם, אינני חושב, שהמ"מ יכפה על הגרעין לשלוח אותי למ"כים, אבל בכל-זאת החלטתי לעשות את המקסימום כדי לא להתבלט יותר מדי...

עתה לעיקר המעשה: ביום שני אחה"צ הייתה לנו הצגה מחלקתית בשדאות. בסוף ההצגה, שנוהלה ע"י המ"מ, נתנו לנו עשר דקות להסתוות ולהתחלק לכיתות להמשך האימונים. כשכבר עמדנו מסודרים בכיתות אחרי שהסתוונו, שמעתי פתאום לחש עובר בין החבר'ה: "מי שכח רובה?" צחקתי יחד עם האחרים על חשבוננו של אותו "כשרון" ששכח את רובהו על הארץ, כשפתאום שואל אותי אחד החבר'ה: "איפה הרובה שלך?" "ביד" אני עונה לו, מסתכל, ופתאום גיליתי, שהרובה אינו בידי. עברתי בריצה מטורפת את שלוש הכיתות האחרות של המחלקה, והתברר שהרובה אינו נמצא אצל אף אחת מהן. כשחזרתי לכיתתי, שעדיין חיכתה במקום, ראיתי את המ"מ חוזר לכיוון המאהל כשרובי על שכמו. רצתי אחריו, אבל כשעוד הייתי רחוק ממנו פנה לאחור ואמר לי: "אין לך מה לרוץ, חזור לכיתה".

חזרתי לכיתה בלי הרובה, כשכל החבר'ה מנבאים לי כבר "סוף טוב". "חיכית ל"סוף"... בערך ב-11 בלילה הייתה אזעקה... חבר, שקלט קטעי שיחה, סיפר לי, שהעירו את החבר'ה במיוחד כדי להודיע על עונשי. הבנתי שזהו "מסדר פאנפילוב"... המ"מ קרא לי לצאת מן השורה ולהתייצב לפני המחלקה והתחיל למנות את רשימת פשעיי מיום בואי לבסיס (הדבר היה כחודש לאחר תחילת הטירונות). הוא הוסיף, שמכיוון שהוא חושב אותי ל"בחור נבון, ושמעתי שהוא תופס מקום מרכזי בגרעין", החליט להטיל עליי את "העונש המשפיל ביותר שיייתכן להטיל, למען ישמעו ויראו". העונש הוא שלילת זכות לחחזיק רובה, עד שאוכיח שאני ראוי לזכות זו. החבר'ה תיכף ניגשו אליי והתחילו לספר "איזה מזל יש לי שהתפטרתי מהרובה"... אבל אחרי-הכל ידעתי, שהוא בחר את העונש הקולע למטרה, כי זה באמת לא-ינעים להסתובב בלי נשק, כשכל מפקד שואל אותך היכן הנשק וצריך להסביר לו הכל.

אתמול, למשל, עברנו תוך כדי אימונים בגבעת-אולגה. התאספו סביבנו המון ילדים, וכמה מהם שאלו אותי "איזה

מין חייל אתה? איפה הרובה שלך?" לכאורה, שאלה תמימה של ילדים קטנים, אבל זה בכל-זאת מרגיז. אמנם, במקרה האמור הלכתי בסוף הכיתה, ועניתי לשואלים, שאני המפקד, מה שעשה עליהם רושם גדול - אבל מובן שזה אינו מפיג את הטעם המריר מן הפה. ---

--- ביום ראשון בערב הייתה לנו ישיבת מזכירות... הסעיף העיקרי היה שיחת גרעין (להבדיל מאספה), שהתכוננו לערוך השבוע, כדי לדון בכל מיני בעיות קטנות, או יותר מתאים, "קטנוניות" שהתעוררו במשך הזמן, והן בחלקן הגדול תופעות לוואי של החברה הקיבוצית. אלו הן תופעות של אנוכיות, של קנאה, רכילות ו"הסתדרות" על חשבון הפרט או הכלל. כפי שכבר אמרתי, אלה הן תופעות לוואי לחברה מצומצמת וסגורה, והן במידה מסוימת מחויבות המציאות.

אבל זה ממש הרגיז והשאיר טעם רע בפה והרגשה של מועקה בלב, כשסיפרנו ומנינו את כל התופעות השליליות. קרה, למשל, ששני חבר'ה נרדמו בשמירה ונתפסו. מתוך איהבנה קרא המ"מ לזוג אחד ששמר אותו לילה, והגיש נגדם תלונות על שינה בשמירה. מכיוון שהזוג שנתפס לא התייצב, לא רצו שני החבר'ה שהאשמו להסגיר אותם, כך ששני חבר'ה נדפקו וחטפו משפט מג"ד במקום השניים שלא התייצבו. במקרה אחד נקבעו חמישה חבר'ה שישעו לערב גרעינים. בגלל סיבות מיוחדות הוחלף אחד מהם באחר, וכשנודע הדבר למוחלף - שעמד לצאת יום לפני כן למסדר-חולים, עשה עצמו כאילו לא ידועה לו ההחלפה ואמר למ"מ, שיתן לו "פס" לשלושה ימים, כי הוא נקבע ע"י הגרעין לנסוע גם לערב גרעינים. זה שנקבע לנסיעה בא למחרת בבוקר שמח וטוב לב אל המכונית, ורק שם נתברר שה"פס" נלקח ע"י השני. מקרים כאלו, פחות חריפים אולי, אבל בכל זאת מרגיזים, קורים לעיתים קרובות. עוד צרה קיימת, שחבר'ה לא אומרים באספות מה הם חושבים ואילו טענות יש להם, אלא מעבירים את הדברים מפה לאוזן ומעבירים בדרך זו את האווירה. כשמגיעים לאספה, כולם ממלאים לפתע את פיהם מים, ומיד עם גמר האספה אפשר לשמוע שוב את הלחישות מפה לאוזן.

ועוד מקרה אופייני: ערב אחד אני נכנס לחדר-האוכל ושומע, בת אחת מתווכחת עם סדרן העבודה. מתוך קטעי השיחה הבנתי, שהמדובר הוא בעבודה במטבח. בין השאר טענה אותה חברה, "שיש בת אחת שכבר שבוע לא עבדה במטבח". כששאל אותה סדרן-העבודה מי זו, ענתה: "אני אינני רוצה לומר, תסתכל ברשימת סידור העבודה". זאת שוב דוגמה לתפיסה ילדותית של כל עניין ההתנהגות בחברה. מקרה כגון זה הוא פעוט וקטן, אבל כשמצטברים מספר גדול של מקרים כאלו... הרי שזה פוגם מאוד בחיי החברה. אינני משלה את עצמי, שכתוצאה משיחת גרעין תיפתרנה כל הבעיות... אני סבור, שבמידה מסוימת הן מחויבות המציאות. בכל אופן אי-אפשר להניח לדברים, שיתפתחו כמות שהם, ולפחות להתריע על הדבר יש צורך. אולי נגיע לידי כך, שנוכל לדובב את החברים עצמם, ואז השגנו לפחות מטרה אחת, שגם היא יש לה חשיבות רבה בפני עצמה.

אם התחלתי את הערב במצב-רוח רע, הרי סיימתי אותו במפח-נפש גמור. אחרי שהתפזרנו משיבת המזכירות, אמרו

לי ש' ביקש שאגש אליו לחדר.

הרגשתי בימים האחרונים, ש' אינו בסדר. הוא היה מפוזר ומטושטש לגמרי, וניגן בכינור שלו במשך שעות רצופות, הרבה יותר מכפי שניגן תמיד. כשבאתי אליו לחדר, אמר לי, שהוא רוצה להתפטר מן המזכירות. כששאלתי לסיבת הדבר, ענה לי שהוא מרגיש, שהחבר'ה לא נותנים בו אמון. לדבריו החלו לרכל עליו בענייני נסיעות, כשנסע להקמת ההיאחזות החדשה, וזה הגיע לשיא, כשרצה לנסוע למפגן חיל-האוויר. אחד החבר'ה אמר עליו, שהוא מנצל את תפקידו לרעה. י' אמר, שזה שבר אותו לגמרי, מפני שזה כאילו אמרו לו, שהוא מועיל באמון הציבור, והוא מרגיש שלפניו מאשימים אותו באותו נגע, שבגללו הוא מבקר כל מיני תופעות שליליות בתנועה או במדינה. שזה שבר אותו, הוא לא היה צריך לספר לי, מפני שהרגשתי בהתנהגות בלתי-רגילה מצדו בזמן האחרון.

הנגינה הבלתי-פוסקת הזכירה לי בלי הפסק סיפור מן הספרות האנגלית, שבו מתבטא איבוד שפיות דעתה של אשת קברניט בנגינה בלתי-פוסקת בעוגב.

ומה היו העובדות בקשר לכל זה? העניין התחיל בנסיעה לנוטרה (ההיאחזות החדשה). סדרן העבודה היה אז בנושף, ו' החליף אותו לכמה ערבים. באחד הערבים הללו בא המ"מ לי' ואמר לו, שיקבע תוך רבע שעה שני אנשים, שישעו מיד במכונית, שעמדה לצאת את ההיאחזות, וישתתפו בעלייה לנוטרה. מכיוון ש' כבר סידר את סידור העבודה, הוא החליט לקחת באופן עיוור את שני החבר'ה הראשונים שברשימת "תעסוקה" (הכוונה לתעסוקה צבאית, והפירוש האמיתי הוא בטלה או כל מיני עבודות דחק). במקרה היו אלו י' ועוד בת אחת, שהייתה שבוע קודם בבית. החבר'ה התחילו לרטון על כך, שלא בחרו את החבר'ה שישעו בהגרלה או בדרך אחרת, אלא סתם באופן מקרי.

המקרה השני קרה, כשנסעו למפגן חיל-האוויר בבאר-שבע. היה בהיאחזות רק קומנדקד והיו רק שמונה מקומות. הוחלט שישעו חברים, שלא היו בים שבוע קודם. מכיוון שגם י' לא נסע לים, רצה גם הוא לנסוע, ואז אמר אותו חבר מה שאמר על ניצול מעמדו של י' לרעה.

גם דעתי היא, ש' לא היה הכי-בסדר, לא מבחינת אייזור אישי, אבל מבחינה זאת, שהוא לא צריך לתת פתחון פה לחבר'ה. מי שאחראי על מתן חופשות לחבר'ה, לא יכול לרצות הכל, וצריך לרסן את דרישותיו, כדי לשמש מופת לאחרים. משום כך, אמרתי לך, שפשוט לא נעים לי לנסוע לכל מיני נסיעות בתפקיד, כי אחר-כך התגובה הטבעית של חבר, שלא אושרה לו חופשה היא: 'לך קל לדבר, אתה היית בבית בשבוע שעבר'. ---

--- אני חושש, שלא נוכל לעשות כלום ונצטרך לאפשר לי' להתפטר, אחרת הוא ייהרס לגמרי, ועלול להיווצר מצב, שהוא ימשוך את ידו מעבודה במזכירות לתמיד או להרבה זמן. לכן, לא תהיה לנו ברירה אלא לאפשר לו להרגע, וכך יוכל לחזור לפעילות אחרי כמה חודשים. הצרה הגדולה היא, שכעת יפול עומס גדול על הנשאים במזכירות, ואני מאוד חושש, שבעיקר אני ארגיש זאת.

--- הוברר לי, שכמה שאני שונא את כל העסקנות, את ישיבות המזכירות, את הישיבות עם המשק, ניהול אספות וכו' וכו' - הרי מהגרעין עצמו אכפת ואכפת לי. וכשאני

חושב על המצב הקשה שהגרעין נתון בו כיום - אני מוטרד ומעוצבן, ממש כמו בזמן שאני חושב על הבעיות של שינוי. ---

נח"ל בקיבוץ לביא

כאן אפשר לומר, שעם גמר העבודה נגמר היום. כי מחשיך כבר לפני חמש, כך שכשחוזרים מהמקלחת כבר לילה. יש לזה, כמובן, חיסרון רציני, כי אי-אפשר לעשות שום דבר הדורש אור יום, ויש גם הרגשה כאילו עובדים כל היום. לעומת זאת, יש בכך גם יתרון, כי עם רדת החשכה כאילו מתחיל זמן חדש, והתחלפות היום והלילה מהווה חיץ בין העבודה ושאר העיסוקים הדומים, לבין התעסקות חופשית, שדווקא בחושך היא יותר מוצלחת. כוונתי לקריאה, לימוד, כתיבה וכד', שדווקא אור החשמל, כשבחוץ הכל חשוך, יוצר להם את האווירה המתאימה. כך שיש הרבה זמן להתעסקות "רוחנית" - אם אפשר לקרוא לזה כך. אני קורא עכשיו הרבה מאוד. קראתי עכשיו כמה ספרים טובים: "שרה דאין", "האמריקני המכוער", "כפיה", ואני עומד לקבל את "כמעין המתגבר".

השבוע עדיין לא הייתה פעולת חוגים, אבל היא תתחיל השבוע. בינתיים קבעתי עם קופלו, שנלמד יחד גמרא, ונתחיל בזה גם כן השבוע. לא החלטנו עדיין כמה פעמים בשבוע, וכן לא החלטנו על המסכת, אבל בכל אופן נתחיל אי"ה ביום שני. נתחיל גם חוג תלמוד, אבל במידה שאלמד עם קופלו, אינני בטוח אם אשתתף בו, כי בחוג זה יוצא בדרך-כלל משעמם. מאידך, ייתכן שאצטרך להשתתף, על-מנת שיהיה קוורום מספיק לקיום החוג.

--- שאלת מה עם הלימודים שרציתי ללמוד כאן. ובכן, תלמוד אני לומד עם קופלו באופן סדיר. אנחנו לומדים מסכת שבת, ואין לנו ימים קבועים, אבל יוצא לנו ללמוד לפחות שלוש פעמים בשבוע, בערך שעה בכל פעם. אנגלית לא התחלתי לקרוא (הספרים העבריים מושכים יותר מדי), אבל יש לנו חוג לספרות אנגלית, ואם כי בפגישה הראשונה לא יכולתי להשתתף, אני מתכוון לבקר בו... בכלל, פועלים כבר חוגים לתלמוד, תניא, מלאכת-יד, ציור, ספרות אנגלית וריקודי-עם, ומתכוונים להתחיל בעוד כמה חוגים. לרוב החוגים ציבור גדול של משתתפים, כך שיש סיכויים טובים שהם יתקיימו.

הערב הוצאתי את העלון השבועי של הגרעין... אחרי שהחבר'ה שנמצאים בחוץ (קומונרים, מ"כים, גרעינים ב', ג') קבלו הרבה על חוסר קשר מספיק, החלטתי להתלבש על העלון, ולהוציא אותו בקביעות בכל שבוע. העלון מכיל ידיעות והודעות שוטפות, וכן סקירה קצרה לחברים בחוץ.

--- איני זוכר אם סיפרתי לך פעם על בחור אחד, שלמד אתי זמן-מה בכיתה בבית-הספר, אחרי שהיה פעם עבריין צעיר. בכל אופן, הוא היום חבר לביא, והשבת התפרסם ב'משא', המוסף הספרותי של 'למרחב', סיפור שלו, הלוקח מחוויותיו בכלא 4. זהו הסיפור השני שלו על נושא זה המתפרסם ב'משא'. ובעוד כמה שבועות יתפרסם סיפור נוסף. כל מה שכתוב בסיפורים אלה הוא אמת לאמיתה. וכל זה אירע לאותו בחור, שישב בכלא 4 חצי שנה, מזה תקופה

נכבדה מאוד בציון. אני פשוט התפלאתי שהצנזורה הצבאית הרשתה לפרסם את הסיפורים. אם תוכלי להשיג את העיתון, כדאי לך לקרוא את הסיפור, הקרוי "אסירים". אני מוצא שאינו מצטיין בסממנים ספרותיים, אבל הוא טוב בגלל האמת שבו, ובגלל התיאור הפשוט והמדויק של הדברים כמות שהם.

--- אמנם, זה שלא כתבתי זה חמור, אבל לא אנסה להתנצל כי אין לי במה. אמנם, השבוע החולף היה גדוש במידה לא־רגילה, אבל בכל־זאת אני חושב, שאילו ידעתי מה לכתוב, הייתי מוצא את הזמן הדרוש לשם כך. הצרה היא שהייתי נתון – ואף עתה אני נתון במידה רבה במבוכה, ולא הייתי מסוגל לרכז את מחשבותיי ולהעלותן על הנייר באותם רגעים פנויים.

ייתכן, שתתמהי למבוכה זו מה עושה, ובכן אומר לך: אינני יודע מה הרגשתך לאחר השבת, לי נשארה הרגשה כמו אחרי קבלת מהלומה (מובן, שנוסף להרגשות הטובות). אמנם, נכון, שלמעשה ידעתי כל הזמן, שיבוא יום ואצטרך לעמוד בפני אותה פרשת־דרכים: את או הגרעין, אבל אמרתי לך כבר בשבת, שאע"פ שבסתר לבי ידעתי שזו אשליה לחשוב על הכללת שתי הדרכים בדרך אחת, הרי לא יכולתי להסתגל למחשבה, שיהיה אחרת. משום כך קיבלתי בשבת זו מהלומה, כאשר הועמדתי פנים אל פנים מול אותה ברירה, שאני מודה, שניסיתי לדחותה.

אינני חושב, ששכנעת אותי בכך, שאני לא אוכל למצוא את סיפוקי בקבוצה. אבל בדבר אחד כן שכנעת אותי, והוא, שאת בשום אופן לא תתאקלמי בקבוצה, ושלמעשה, זה הרי היינו הך.

אם הגעת בקריאתך עד הנה, תאמרי: נו, אם כך, הכל שפיר, וסוף־סוף נולדה ההחלטה. הצרה היא שאף זה איננו נכון. כשאני מנסה לחשוב על כך, שבעוד שבעה חודשים אני ארוז את החפצים ומסתלק מן המשק – אני חוזר ואומר לעצמי, שזה לא ייתכן. פשוט, לא ייתכן! ושוב, אל תביני אותי שלא כהלכה.

זה איננו רגש חובה או הרגשת אשמה המעכבים בעדי, אלא קשר נפשי עמוק, שיכולתי להעריכו במלוא היקפו אחרי שבת זו, יותר מאשר קודם. ייתכן, שאינך יורדת לסוף דעתי, מכיוון שכפי שהעדת על עצמך, אף פעם לא הרגשת את עצמך ממש קשורה לחברה כלשהי. ואילו בשבילי הגרעין הוא יותר מסתם חברה שמבלים בה. בעצם, אין טעם להאריך בנקודה זו. אם יכולת להבין אותי בעניין זה, הרי הספיק מה שכתבתי, ואם לא – אינני מאשים אותך על כך, אבל גם מלים נוספות לא תבהרנה את העניין.

אם קראת על כל ההתלבטויות הללו שאני נתון בהן, תוכלי להבין, שמצב־רוחי בימים אלה אינו מן המשופרים. נוסף לכל אני מרגיש גם הרגשה של רמאי וגונב־דעת, בעיקר בפגישות שונות עם חברי משק; משום שאני יודע, שהם בטוחים שאני אשאר, והם גם בונים על כך. ואילו אני אינני יכול לומר להם את ספקותיי, כי גם אם אהיה בטוח ב־100% שאינני נשאר, לא אוכל לומר זאת עכשיו, כי בזאת רק אגרום זעזוע נוסף, ואביא לידי עזיבות נוספות. --- לא הבנתי בדיוק את דברך ביחס ל'מחשבה על קשר נפשי עמוק, שאינה אלא אשליה'. ברור, שקשרי אל הגרעין הם קשר התלוי בדבר. הגרעין אינו מופיע רק כגוף אלא

כאוסף פרטים, ומובן, שלפרטים אחדים יש חלק יותר גדול בקשר שיש לי אל הגרעין כולו. בכל אופן, ברור לי, שהקשר שלי הוא אל הגרעין כולו, כי עובדה היא, שאני גאה בכל הישג של הגרעין, ואכפת לי כל כישלון או ביזיון או תופעה שלילית המתגלים בגרעין. ולא רק כלפי חוץ, אלא גם כלפי פנים, כלפי עצמי.

את שואלת מה יהיה, אם יעזבו אותם חברים אליהם אני קשור במיוחד. כאן אני רוצה לספר לך פרט, שהוא בוודאי לא ידוע לך עדיין --- לקראת השחרור של הבנות עוזבות כעשר בנות מגרעין א' --- לבנות העוזבות יש סיבות מסיבות שונות, אבל אף אחת מהן לא טענה, שהיא עוזבת מפני שמצאה פגם כלשהו בגרעין. יתר על כן, כל הבנות, ללא יוצאת מן הכלל, מצטערות על אובדן החברה, וכמה מהן אמרו בפירוש, שהן בטוחות שחברה כזאת לא תמצאנה בשום מקום (גם אני בטוח בזה). --- אלא שכאן מתחילה הצרה: כשישבנו וחשבנו מה אפשר לעשות כדי להשפיע על כמה מהבנות האלו לא לעזוב --- התברר שאין בגרעין, או במזכירות לפחות, מי שיהיה מוכן לקחת על עצמו את האחריות המוסרית להשפיע על חברים להישאר. כי אני, למשל, איני יכול לשכנע בת להישאר, אם בכלל לא ברור שלא אעזוב בעוד חצי שנה. ואם אצלי יש "סיבה חיצונית", שבגללה אני "מועמד" לעזיבה, מה גורם להיסוסיהם של האחרים? התשובה פשוטה. יש כאן מעגל קסמים. כל אחד רוצה להמשיך עם הגרעין כמות שהוא, אלא שכל אחד חושש שמא האחרים ילכו, והוא יישאר לבד. משום כך הוא מהסס. --- למה גורמים היסוסים אלה? לאולת־יד! למצב שכל אחד חושש לפעול, וכך עוזבים חברים, ששיחה אחת הייתה יכולה לאחוז אותם, כי בעצם טוב להם בגרעין. השאלה היא: האם צריך לתת לכל להתפורר --- או שיש לעשות כאן משהו. וה'משהו' הזה הוא פריצת מעגל הקסמים.

אני כבול, ואיני יכול לעשות זאת. את כובלת אותי. ואחרים - אינני יודע. ייתכן, שאין להם אומץ, גם ייתכן, שבעקיפין אני אחד הגורמים לכך שהם יהססו. ביום רביעי באו לכאן מהאימון המתקדם זמל ויהושע דיאמנט ורצו לשמוע דו"ח מדויק על כל המצב. סיפרתי להם את המצב, בלי כל כחל ושרק. גם הם היו בדעה, שצריך לעשות "משהו". אולי די שיקום מישהו או כמה מישהו־הים ויכריזו: "אנחנו נשארים!"... אפילו דבר כזה עשוי להציל את המצב. אלא ששוב הגענו לאותו מבוי סתום: איש אינו מוכן לקבל על עצמו את האחריות המוסרית לכך. האם בגלל זה ירד הכל לטמיון?

אינני יודע אם כל הדברים שכתבתי עכשיו הבהירו לך משהו. להיפך, ברור לי שהם רק סיבכו את העניין והוסיפו מבוכה על מבוכה. הנה, גם סיפקתי לך חומר להוכיח לי, שאין עתיד לגרעין. ובכל־זאת, דווקא כעת אני קשור לגרעין יותר מקודם! הנה את רואה, כנראה, אני בחור ללא תקנה.

--- אמש באו חיים אייזר ושלמה אפרתי ממזכירות הקבה"ד, כדי "להתעניין במצב הגרעין". הם נפגשו קודם עם המזכירות, והסברנו להם שם את הבעיות הרבות העומדות בפני הגרעין במשק. אחרי זה הם הופיעו בפני כל הגרעין וכמובן, בקושי נמצא אחד, שיפצה את פיו. בסיכום אני חושב שהם הבינו, שהמצב די חמור. הצרה היא שהם תופסים הכל לאט מדי.

במכתבך שאלת אותי מה דיברתי אני באספת החברים שהייתה בשבוע שעבר. פשוט מאוד, לא דיברתי בכלל. כלומר: לא נקטתי עמדה. הייתי יו"ר האספה, הצגתי את הבעיות, והסברתי מהן האפשרויות העומדות לברירה. כך שלמעשה לא אמרתי שום דבר ביוזמתי. מכיוון שעניין השנה הנוספת לא עלה על הפרק, הרי מובן, שלא הצטרכתי להתייחס אליו. אני חושב שבעצם היה רצון שהיה עולה עניין זה, או שהיו מחליטים, אם מגישים מועמדים כבר עכשיו, כי אז הייתי חייב להחליט – וזהו! ואילו כעת ניתנה לי שוב אורכה לפקפוקים. אולי תאמר, שאני יכול להחליט גם מבלי שהנסיבות לוחצות עליי, אבל האמת היא שאני פשוט אינני יכול. ואין לי צורך לחזור לפניך על הסיבות לכך. הספקות הללו פשוט אוכלים אותי. יותר מבכל זמן אחר, אני בטוח עכשיו, שאילו הייתי מטיל את כל משקלי בכיוון אקטיבי ברור להישארות במשק – ולו גם לתקופה מצומצמת לפי שעה – הייתי יכול לשנות הרבה. אלא שאינני חופשי לעשות זאת, ואני רואה כיצד העניינים מתפוררים מול עיניי, ואני עומד בחיבוק ידיים. מאידך, אינני יכול לנער חוצני מהגרעין והמשק ולהתחיל מעכשיו ללכת לכיוון אחר. וכל הזמן את עומדת לנגד עיניי, ואני מרגיש את עצמי ממש כפושע בכך, שאני מחזיק אותך כל הזמן בחוסר הוודאות הזה. אבל ברוריל'ה, האמיני לי, פשוט אינני יכול. מעולם לא עמדתי בפני הכרעה כזאת. אני חושב, שגם לא תהיינה לי בחיי הרבה הכרעות כמו זאת, ולכן אינני מעז לעשות את הצעד המכריע, כשהכל מאוזן על לשון המאזניים, ואינני יודע מה ילד יום.

--- אין לך מושג כמה אני שמח שהוקל לך. כשהינני בדרך לרכבת פשוט היית שבורה, וזה ממש אכל אותי. עכשיו, הרבה יותר קל לי על הלב, כשאני יודע, שאת רגועה יותר ושלמה עם עצמך, מובן, שהיה לי מה להוסיף על הדברים שאמרתי לך ביום העצמאות, כי כמו תמיד, בשעת הוצאת הדברים מהפה נשכחים הדברים, נשמטים ומסתלפים --- מכל מקום אינני מתכוון להוסיף עכשיו כלום, ואני מחכה בקוצר-רוח למכתבך.

--- במידה מסוימת הריני שותף לאכזבתך על "חוסר החדשות" בשיחתך עם אביך השבת, שכן קיוויתי אף אני, משום מה, שיאמר משהו שיוציא אותנו ממצב הקיפאון, ויצעיד אותנו קדימה להחלטה זו או אחרת. לא בכדי כתבתי "במידה מסוימת", שכן למעשה ידעתי כבר עם קבלת המכתב הקודם, שבעצם אין לנו לקוות לגדולות ולנצורות. הרי היה ברור, שאביך לא ילהיב אותך ללכת למשק, ומה גם שאינו מכירני כלל, כך שלצד זה ברור היה שלא יכריע. לעומת זאת, גם ניתן היה לצפות, שלא יטיל את כובד השפעתו לצד השני, מפני שכבר בשיחה הראשונה גילה הבנה – אם כי לא הסכמה – לעמדתו כפי שאת הצגת אותה.

בכל זאת לא כתבתי לך את דעתי במכתב הקודם, ראשית, משום שלא מצאתי כל סיבה לצנן את התלהבותך בטרם עת, ושנית – וזה העיקר – משום שחשבתי, שמכל מקום השיחה עם אביך נתנה לך דבר חשוב מאוד – כפי שגם ציינת – בכך שהבהירה, שעמדת אביך היא סובלנית. פירוש הדבר הוא למעשה, יציאת הוריקן כגורמים מן הבעיה שלנו – דבר

שאני רואה אותו כשינוי די גדול לעומת המצב הקודם. לגביך יש בכך גם משום הקלה גדולה, וגם משום קושי חדש. כי דעתי היא, על-אף שאת עצמך לא הודית בכך, שהתנגדותך נבעה גם מתוכך עצמך וגם מן המחשבה שהוריקן יתנגדו, מבלי שיכולת לראות את הגבול בין שני גורמים אלו. מכאן ברור, שחלק גדול משמחתך לאחר השיחה הראשונה עם אביך נבע מתוך כך, שהתבטל החשש שהעיק עליך כל הזמן, שמא תמצאי עושה מעשה בניגוד גמור לרצון הוריקן.

יחד עם זאת מתעורר כעת קושי חדש, כי אני בטוח, שהיית מעדיפה שהתנגדות הוריקן תכריע את הכף, מאחר שבצורה כזאת היה יורד מעליך נטל ההחלטה. זוהי תגובה מובנת בהחלט, כי תמיד נוח לאדם הפוסח על שתי הסעפים ונמצא במצב של מבוכה, שיבוא גורם מהחוץ ויכריע את הכף. כי באופן כזה יהיה מצפוניו שקט, ותמיד יוכל לומר: "ממילא לא הייתה לי ברירה אחרת", ולא יכרסמו בלבו לא ספק ולא חרטה. מה שאין כך כשהאדם מחליט בעצמו, שאז תמיד מענה אותו המחשבה, שמא לא החליט נכון, ואם מתברר כי טעה, תמיד מייסרת אותו החרטה. מסיבה זאת יש ודאי משום הכבדה נוספת עליך, בכך שלמעשה מסרו הוריקן את ההחלטה בידך.

אם נתבונן במצבי, הרי מבחינות מסוימות היה לי נוח מאוד לו נכנעתי ללחץ כבד מצדך או מצד הוריקן, והייתי מחליט לעזוב. הייתי יכול לומר תמיד לעצמי, שממילא לא בי היה תלוי הדבר, ושלוש עליך נפשי. בעוד שאם אעמוד על תכניתי, הרי תמיד אצטרך לזכור, שאני נושא במלוא האחריות לכל התפתחות ולכל מצב שייגרמו כתוצאה מהחלטתי, ועם זאת אני עלול לסבול מרגשי חרטה ואשם עמוקים במקרה של כישלון.

למרות כל זאת, אני בוחר בדרך הקשה. אני סבור, שאדם חייב ליטול את גורלו בידיו, ולא לתת לו להתפתח באמצעות התרחשויות מקריות, או החלטות שאין לו עליהן שליטה, למרות שהדרך האחרונה היא הקלה יותר. ראיתי, שנהייתי פתאום פסיכולוג גדול, והתחלתי "לנתח" לך את מחשבותיך והרגשותיך. נראה לי, שלא שגיתי, אבל אם בכל אופן לא קלעתי, כתבי לי והעמידני על טעותי. באשר לכל הדברים באופן כללי: אני חושש מאוד שלא תרדי לדעתי, לפחות בחלק מהעניינים, כי מאוד-מאוד קשה לי לנסח את הדברים בכתב, בבהירות הרצויה. מכל מקום אני מקווה, שברוב הדברים תקראי מה שבאמת התכוונתי אני לכתוב.

ובאשר ל"תכלית", הרי עכשיו ההחלטה כולה בידך, ואני מבקשך שוב בכל לבי להגיד כן.

--- מהיוותי מלא רגשות סותרים, ומחשבות מבלבלות, יצאו מתחת עטי משפטים מגובבים ובלתי-מובנים אפילו לי עצמי. והחלטתי – להמתין יום-יומיים, עד שהדברים ילבשו במוחי צורה יותר ברורה ומסודרת.

קראתי את המכתב פעמים רבות. ניסיתי ללמוד מכל משפט, מכל מלה. --- ברוריל'ה, טעית בהחלט בחושבך, כי ידעתי שבסוף את תוותר. לא, פשוט לא ידעתי, לא הייתי מסוגל אפילו לנחש מה תהיה הכרעתך, ונמצאתי כל הזמן במצב של חוסר ודאות מוחלט.

ברוריל'ה, אני יכול לחוש את הרגשתך, --- אני יודע כי

רגשי מרירות, אכזבה, חרטה וחשש יחד, מהווים משא כבד על הלב ומה גם שלא הגעת להחלטה בשיקול דעת חד-פעמי, אלא אחרי תהליך ארוך ורצוף מכשולים. --- בסוף מכתבך את שואלת, אם אינני כועס על צורת כתיבת הדברים. מובן, שאינני כועס. ראשית, טוב לדעת את הדברים בדיוק כהווייתם; ושנית, וכי יש לי בכלל זכות לכעוס? אם יש למישהו מאתנו זכות לכך, הרי זאת את, שהרי החלטת בניגוד גמור לדעתך - רק מתוך התחשבות בדעתי (או ב"עקשנותי"). ---

ברצוני לנסות להסביר קצת את פשר עקשנותי וללמד קצת קצת סנגוריה על התכנית, שכה הרבית להתקיפה. ברוריה'לה, אמנם, ויתורך אינו מעיק עליי באותה מידה שהוא בוודאי מעיק עליך, אך הוא בכל זאת מכביד מאוד גם עליי. --- מה שמכביד עליי הרבה יותר זוהי הרגשת אשם, על שלא אני ויתרתי ועל ידי זה דחפתי אותך למצב, שבו את תהיי המוותרת. --- אנסה להסביר לך, מה הביא אותי לכך. ישנו דבר המסבך כאן את כל העניין, ומשנה את מהות חילוקי הדעות שבינינו. לו נסב הוויכוח רק על הבחינה האישית, כי אז מחובתי היה לוותר, כי גם אם הייתי משוכנע, שהדרך אשר אני דוגל בה טובה יותר, הרי היה עליי להיכנע - לאור הקשיים המרובים העומדים בדרך זו - וללכת בדרך, המקובלת, בדרך כלל, כמתאימה לרוב בני האדם, ושבה הסיכויים להסתגלות רבים הרבה יותר משבדרך הקיבוצית. בפרט שההליכה בדרך זו עשויה הייתה למונע סבל וסיכונים משנינו. אלא שכפי שאמרתי, מתערב כאן גורם נוסף, את יכולה לקרוא לו "רגש החובה" או כל שם אחר. בכל אופן ברור לי, שאין זה רגש חובה חיצוני, הנובע מתוך מוסכמות מסוימות, או המתחייב מתוך נימוס או תקנות החברה, אלא רגש פנימי עמוק, שאינני מסוגל להתעלם ממנו. ייתכן מאוד, שזוהו פרי החינוך שקיבלתי. לא אתמה אם כך הדברים. הרי בשנים בהן עוצבה אישיותי הייתי כל הזמן "שורף" לבני-עקיבא. השתתפתי בכל הפעולות, בשבט שנהגה מהדרכה סדירה ומדריכים טובים יותר מהרגיל. גם הבית, למרות שהיום הוא מתנגד לרצוני, חניך אותי למעשה בכיוון זה. ואם תצרפי לכל זה את עובדת היותי מטבעי מתלהב ונוח לקלוט, הרי לא ייפלא, שהחינוך שקיבלתי נטע בתוכי שורשים עמוקים, שאולי חלק רב להם בהתכתבת מעשיי.

המניעים שנוספו על מניעי האישיים הם איפוא הסיבה שלא ויתרתי ביוזמתי, שלא באתי ואמרתי: אמנם, הייתי רוצה מאוד להישאר, אבל עליי לוותר (והאמת היא, שהייתי קרוב מאוד לכך לפני כמה חודשים, כשעדיין לא הערכת במלואו את האפקט הכללי שעלול להיות לעזיבתי או אי-עזיבתי). --- ובקשת ה"ארכי" הייתה הפשרה האפשרית היחידה בין הדחף, שציווה עליי להישאר בכל מחיר לבין ההכרה הברורה, שדעתך קובעת בנידון לא פחות מדעתי. והאמיני לי: עד לרגע בו קראתי את מכתבך לא ידעתי כלל כיצד יפול דבר.

אך מכיוון שנפל כך - מוטב! אני יודע היטב, כי התכנית איננה יציבה. אינני חושב שאין היא בת-ביצוע, אך אינני מתעלם כלל מהקשיים המרובים העומדים בדרך ביצועה - אני מביא בחשבון מראש אפשרות של כישלון.

אני רואה את הסיכון שבביצוע התכנית, אלא שאני יודע בדיוק מהו גבול הסיכון ומהו ההפסד המקסימלי העלול להיגרם.

לא הבנתי בדיוק במכתבך את המשפט בסוגריים. מובן, שה"ארכי" אינו על התכנית כולה.

אם כוונת דברים אלה לומר, שאינך מביאה כלל בחשבון אפשרות, שתגיעי פעם למשק, אלא רק מוותרת על שנה, הרי את פשוט מתכננת מראש את הכישלון. מכל מקום, אינני מתכוון עכשיו להאריך בנקודה זאת, ויש לנו לשם כך עוד שנה שלמה.

את כותבת, כי אני עלולים להצטער על שהחלטנו כך. כפי שאמרתי כבר, איננו מחפשים את הדרך הקלה או הבטוחה ביותר, אלא את הדרך הנכונה. גם אם יתברר בעתיד, ששנה זו הייתה בבחינת "הפסד", נוכל להיות גאים, על שבשעת הכרעה ידענו להחליט גם נגד הזרם, ומתוך שיקולים לא-אנוכיים, בתקופה שבה מעטים מסוגלים לכך.

ברוריה'לה, אני אוהב אותך ומעריך אותך. אני מעריך את אומץ לבך, ואת ההקרבה שבך, כשלקחת על עצמך סבל של שנה נוספת בעיר לבד. נתברכת בגודל-לב, אם יכולת לתת ידך לתכנית שנראתה לך כושלת, למרות כל פקפוקיך, ואני אסיר תודה לך על החלטתך, ועל היותך כה כנה וגלויה במכתבך. מעל לכל אני אוהב אותך באשר את הנך - את.

כ"ד בסיון תש"ך

--- ובכן, שוב תקפו אותי הספקות, והריהם מכרסמים בתוכי ללא הרף, ואני ממש חסר מנוחה ועצבני עד לאימה. במוציא-ישבת קראה לי חנה איסנמן וסיפרה לי שהחליטה לעזוב, וכמובן, גם עמנואל. --- אני מניח, שאת מבינה לבד מדוע ידיעה זו שוב עוררה את העניין. - האנשים הראשונים והחשובים לי ביותר שרציתי להשפיע עליהם בהישראותי היו חנה ועמנואל, והיו סיכויים לכך, שבין השאר גם זה ישפיע, לפחות על חנה. בנקודה זו נחלתי כישלון חרוץ. --- עם עזיבתם אני מאבד שניים מה"חוג שלי", ויותר מזה זהו הפסד לחוג המצומצם שאליו יש לך קשר בגרעין. כשנוספו לזאת דברך בשבת האחרונה שהייתי בירושלים, וכמה משפטים במכתב האחרון, שמהם יכולתי לראות בבירור שאינך שלמה עם ההחלטה שקיבלנו, מובן, שהגעתי שוב למבוכ הלבטים והפקפוקים. מצד אחד נתמעטו הסיכויים - שהיו מועטים בלא-הכח - שיימצא רקע מתאים לבואך למשק. --- מאידך, אם אחליט כעת על עזיבה, אני עלול לגרום להתמוטטות של הרגע האחרון; כי אם קודם נחשבתי ל"אבוד" במידה רבה, הרי עכשיו, כשאני נחשב ל"בטוח" - תהיה לעזיבה שלי השפעה הרבה יותר שלילית.

מה שמסבך עוד יותר את כל המצב זהו הדוחק בזמן. באספה שהתקיימה בשבוע שעבר הוחלט, שעד יום שני, ב' בתמוז, על כל החברים שאינם ממשיכים להודיע על כך למזכירות, כדי שלא יגישו אותם ברשימת המועמדים למשק. וגם אם מדובר על סידור בחוץ, הרי חשוב לדעת מוקדם, בעיקר לגבי האוניברסיטה.

ברוריה'לה, אין לך מושג כמה אני נבון ועצבני. כבר תריסר פעמים החלטתי היום שאני נשאר בכל מחיר, ותריסר פעמים אחרות מצאתי שלא נותרה לי דרך אלא עזיבה, וכל פעם הריני חוזר בי ואיני מצליח להגיע לכלל החלטה.

...עברו עלי כעת שלושה ימים של לבטים "מרוכזים",

שעדיין לא היו לי כמותם. שוחחתי עם כמה חברים בגרעין, וכן עם מייקל (מרכז המטע) ועם מזכיר הפנים של המשק. אינני רוצה לכתוב לך עתה כל מה שדיברתי ואת כל הרהורי ומחשבותי בימים אלה, כי גם אם ארצה לא אצליח בכך, ובוודאי לא במצב טשטושי הנוכחי. חשבתי לנסוע לירושלים היום, כדי לדבר אתך, וכן כדי שאוכל להתייעץ עם דודי ודודתי. אבל --- החלטתי, שיום שלישי יהיה זמן נאות לנסוע לירושלים. --- אני חייב להזהיר אותך, שבאמתחתי רק בעיות ובלבול גמור של רעיונות ורצונות, ושעלינו להתכונן שוב לקראת "החלטות פוזיות".

חשוון תשכ"ו

חרחן על הברכות לרגל הולדת בנו. אינני יודע ממי שמעתם, ולכן גם אינני יודע אם אתם מעודכנים ביחס להתפתחותו, אך מכל מקום הברנש, שנולד פג בחודש השביעי, במשקל של 1,600 גרם, מתפתח ב"ה יפה מאוד ושוקל כבר פי שלושה ממשקל הלידה שלו. הברית הייתה לפני ראש-השנה, ושמנו נקרא בישראל צבי. כפי שאתם יכולים לתאר לעצמכם, היינו עמוסים מעל לראש בתקופה הזאת. צבי דרש המון תשומת-לב ועבודה רבה, והעסיק את ברוריה בשלוש משמרות. הילה קבלה את צבי יפה מאוד והיא ממש אוהבת אותו, אבל מובן שצריכים לתת גם לה תשומת-לב מספקת, וזהו ג'וב מלא לשני אנשים, לפחות. כי הבחורה דן מפטפטת בלי הרף, שואלת קושיות ומרביצה "חוכמות". בקיצור: עליז.

אב תשכ"ו

החבר'ה גדלים. הילה תהיה עוד מעט בת שלוש - ממש גברת! את פיה אין היא סוגרת, מרגע שהיא פוקחת עיניה ועד שהיא שוכבת לישון. יש לה מרץ בלתי-נדלה וסקרנות נשית חסרת-גבול, והיא מסוגלת להעסיק אותנו Full time job בלי בעיות. היא ערמומית ובעלת חוש בלשי יוצא מן הכלל, וקשה מאוד "לסובב" אותה. בזמן האחרון היא מתחילה להבין במה מדובר, גם כשאנו משוחחים בינינו אנגלית. חוכמות יש לה בלי-סוף, ולא אתחיל לפרט, כי תקצר היריעה. פשוט - צריך לדאות ולשמוע! (איך אני אבא אובייקטיבי?) צביקי כבר בן שנה (ברוטו, כולל השכיבה באינוקבטור).

בניגוד להילה הוא אינו מן הזריזים, וכל דבר הוא עושה "שוויה-שוויה". הוא בינתיים בקושי יושב ובכלל לא עומד, אבל לעומת זאת הוא מאוד חברותי ועליו. עכשיו, קצת קשה לנו אתו, כי הוא סופר-פזול, ולפני שבוע התחלנו בטיפולים כדי "לישר" את העיניים. בשלב ראשון צריך בכל יום לסגור לו עין אחת לסירוגין. זה מאוד מפריע לו, והוא משכלל מדי יום את השיטות להורדת הפלסטר מן העין.

מוצ"ש שובה, תשכ"ח

ניתוח העין אצל צביקי עבר בהצלחה, אלא שעתה הוא התחיל לפזול בעין השנייה... יתכן, שזה יעבור לבד עם הזמן, ואם לא - אז יצטרכו לנתח גם את העין השנייה. בכל אופן אי-אפשר כלל להשוות את הפזילה הנוכחית, שהיא קלה, למצב הקודם. הוא עליו וטוב-לב. הוא מפטפט די הרבה ויודע לבטא היטב כל מה שקשור ברצונותיו ובצרכיו, וכן יש לו רפרטואר עשיר של שירים ופזמונים - לרבות כל השלאגרים האחרונים - אותם הוא שר בדייקנות, על מילותיהם ומנגינותיהם. הילה היא גברת שלמה, וכמו כל הילדים "הגדולים" שיש להם אחים קטנים, היא אוהבת את צביקי, אך יחד עם זה מקנאת בו, ולא חוסכת את "שבטה" ממנו.

קטעי מכתבים ערב מלחמת ששת הימים

--- הילנות, אני מקווה שאת ילדה טובה, מתנהגת יפה ועוזרת לאמא. תכתבי לי מכתב ותשלחי אותו יחד עם המכתב של אמא.

--- אני מתגעגע אליכם מאוד, למרות שהיום הוא רק היום השלישי להיותי מחוץ לבית. מחשבותי פונות כל הזמן אליכם...

--- הילנות חמודה, קיבלתי את המכתבים היפים והציורים הנחמדים ששלחת לי ושמחתי מאוד. שמעתי מאמא, שאת ילדה טובה ואני מקווה שתמשיכי להיות ילדה טובה, תשחקי יפה עם צביקי ותשמעי בקול אמא. עוד מעט כשיגמרו המילואים אבוא הביתה ואביא לך מתנה יפה. תכתבי לי עוד מכתבים וציורים יפים.

הרבה נשיקות מאבא האוהב אותך.

--- אחרי שהצלחתי אתמול לשמוע ממך בטלפון שבבית הכל בסדר, קל לי יותר לשמוח בשמחה הגדולה של עם ישראל, אשר בתחילה הייתה מהולה עוד בחרדה לכם, לאחר ששמענו ברדיו על ההפגזה הקשה בירושלים.

לאחר שבע שנים, מכתבים לחבר ששהה בארה"ב

אב תשכ"ז

...שאלת על המיתון הכלכלי. אינני יודע אם "כלכלן מקצועי" מוסמך לענות על כך יותר מסתם אדם מן היישוב. שכן, מה שקובע אצלנו הם לא חוקי הכלכלה אלא הצרכים הפוליטיים. מה שהיה טוב ורצוי ומותר לפני הבחירות, פתאום הוא רע ומביא אסון ואסור אחרי הבחירות. עכשיו, מכין ספיר תסגית כלכלית לשלוש שנים, שהיא בעיקרה תכנית של צמצום והידוק החגורה. לזכותה של המפד"ל יש לציין, שהיא דורשת תכנית לארבע שנים, כדי שלא יפתחו את כל הסכרים לקראת הבחירות הבאות, שיתקיימו, כידוע, בעוד שלוש שנים.

בכל־זאת אפשר לומר גם כמה דברים מנקודת ראותו של כלכלן. ה"מיתון" עכשיו הוא תוצאה של שני גורמים עיקריים: א. המשבר בענף הבנייה. ענף זה, עם תעשיות העזר שלו (מלט, עץ, רעפים, מרצפות וכו') תופס מקום נכבד במשק. ענף זה היה בתעסוקה מלאה ואף בתעסוקת יתר הן בגלל העלייה והן בגלל הביקוש לבנייה ברמה גבוהה מצד מקבלי הפיצויים והמחקים אותם. כעת, עם הצמצום הדרסטי בעלייה והאטת קבלת הפיצויים, קטן הביקוש לדירות, וצמצום הבנייה הנובע מכך יוצר תגובת שרשרת של צמצום ואבטלה בכל הענפים לבניין.

ב. ההשפעות הפסיכולוגיות של מדיניות המיתון הממשלתית יוצרת אקלים של קימוצים וקיצוצים, בעיקר החשש מפני צמצומים בעתיד מרתיע את כל החברות והמשקיעים מלהרחיב את העסקים, וממילא מפסיקים לקבל עובדים חדשים ואף מצמצמים את המנגנון הקיים. בסך־הכל, עד כה יש, לדעתי, תוצאות חיוביות למדיניות המיתון. מוסר העבודה עלה קצת, משום שהעובדים מתחילים לחשוש לפרנסתם. אפילו ב"אקדמון" הנהגנו עכשיו כמה החמרות בענייני יציאה בשעת העבודה, דיוק בהתחלת העבודה וכדומה, שנתקבלו על ידי העובדים ללא כל ערעור, בעוד שלו הצענו אותן החמרות לפני חצי שנה, ברור לי, שהיינו נתקלים בהתנגדות ניכרת. השאלה היא מה יהיה הלאה. "מיתון" מעין זה לפעמים הריהו ככדור־שלג, והוא עלול להביא לאבטלה גוברת והולכת. --- אמנם, המצב עתה, בו הפועלים חדלו להיות פרימדונות, ובכלל יש עודף עובדים, הוא מצב אידיאלי להעברת עובדים לתעשיות ייצוא, שכה מרבים לדבר על הצורך בהן. אולם השאלה היא אם יימצא מי שידאג לכך. לדאבונו, קברניטינו הכלכליים אינם מעוררים אמון רב בכוחם ובכושרם לעשות זאת. דוגמה לגאוניותם של שרי הכלכלה היא החלטתם מלפני שבוע, שעל מפעלי אילין ואוטוקרס להתאחד, משום שאין הצדקה כלכלית לקיומה של יותר מחברה אחת להרכבת מכוניות. החלטה זו הייתה משכנעת יותר לולא ניתנה שבועות ספורים אחרי ההחלטה לסייע לחברת "מכשירי תנועה" להקים מפעל להרכבת מכוניות בנצרת. אגב, לפי "ידיעות מאחורי הפרגוד" ההחלטה על האיחוד היא רעיון פרטי של פנחס ספיר, שבא, כנראה, להציל את אפרים אילין, על ידי הטלת חלק מהפסדיו וכישלונותיו על צוואר שובינסקי מאוטוקרס --- מובן, שלא כתבו בשום עיתון כמה תרם אילין למערכת הבחירות של המערך, אבל ברור, שהכסף הזה היה יכול לקנות הרבה "שפיגלים". מספיק הוצאנו דיבת הארץ! לכם לא צריך לספר, שהטוב כאן עולה על הרע ---